

Шульц Н.А.

СТАНКОВИЙ ЖИВОПИС ТА ГРАФІКА ДМИТРА ЖУДИНА

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, вул. Огієнка 61, 32300

Shults N. A.

EASEL PAINTING AND DRAWING DMYTRO ZHUDINA

Ivan Ohienko Kamyanets-Podilsky national University,

Kamyanets-Podilsky, Ogienko str., 61, 32300

Стаття містить відомості про творчі пошуки подільського майстра Дмитра Жудіна. Дається жанрова, стильова та сюжетно-тематична характеристика робіт митця.

Ключові слова: мистецтво, жанр, портрет, пейзаж, живопис, графіка, художник.

This article contains information about creative pursuits master Podollya Dmitry Zhudina. Gives genre, style and plot-thematic characteristic works of the artist.

Key words: art, genre, style, portrait, landscape, painting, drawing, artist.

Вступ. Творчість Дмитра Жудіна в історії подільського образотворчого мистецтва займає особливе місце. Його світоглядно-естетична позиція найглибше відтворюється у станкових та графічних роботах. На сьогодні збереглися роботи датовані 1876-1913 роками. Їх можна розділити на дві окремі групи: до першої входять ілюстративні, до другої – інформативні. Перші містять велику кількість ескізів та зарисовок, а також короткі відомості та спостереження автора. Ілюстровані зарисовки невеликі за форматом тому, що художник часто брав їх у дорогу. Десятки виконаних олівцем ескізів та

замальовок знаходять відображення у пізніших графічних творах митця. На сторінках альбому знаходимо пейзажні та портретні зображення, незакінчені композиції релігійних сцен. Деякі альбомні ескізи так і не були втілені в завершену графічну роботу.

Актуальність. Попри поодинокі статті дослідників О. Будзея, О. Кульчицької, А. Качуровського та Л. Баженова донині залишається багато неопрацьованого й недостатньо висвітленого матеріалу творчої діяльності Дмитра Жудіна (1860-1942 рр.) [2, с. 6]. Дане дослідження є нагальним у плані наукового заглиблення в мистецьку спадщину подільського художника.

Молодий художник Жудін багато трудився, виробляючи свій стиль і свій почерк у написанні картин. Його напрям в живописі – це академічний реалізм. Художник вважав, що нічого кращого в мистецтві немає, ніж правдиве відображення реального життя народу, справжньої природи, дійсних подій, реальних людей даної епохи. Він послідовно впроваджував знання, вміння та навички, отримані під час навчання та невтомної праці. У творах проявляється наочний зв'язок художника з реальністю, притаманна простота та природність, здатність художника індивідуально і, разом з тим, живо і достовірно висловити формою дійсність і ставлення до неї. Завдання художника не в тому, щоб показувати дійсність, а в тому, щоб будувати на матеріалі реальної дійсності, виходячи з неї, новий світ, світ дійсності естетичної, ідеальної. Побудова цієї ідеальної дійсності і є головною функцією творчості митця, що відрізняє його від всіх інших художників краю.

Роботи Жудіна яскраво відображають характерні риси, притаманні історичній академічній картині тих років: застосування пленеру в зображенні пейзажного фону; прагнення до оптичної ілюзії форм. Творчий метод художника акумулює традиції романтизму, академізму, реалізму.

У 1900-і роки Жудін створив велику кількість графічних та живописних творів. Полотна художника початку 1900-х років стають світлоносними, наповнюються яскравими співзвуччями широко покладених на полотно фарб,

що створює вже новий, більш узагальнений художній образ й інший – мажорний, радісний настрій.

Надзвичайно плідна творча спадщина Жудіна свідчить про багатогранний талант митця, який все своє життя присвятив станковому живопису та графіці. Твори, написані Дмитром Жудіним, можна класифікувати по напрямкам та жанрам. Проаналізувавши сукупність доступних світлин з робіт художника, а також автентичних полотен, графіки й начерків, які вдалося розшукати у процесі проведення дослідження, можна ствердити, що достатня їх кількість уможливорює класифікацію культурно-мистецької спадщини митця. Всі знайдені в державних та приватних архівах України композиції художника діляться на наступні категорії: пейзажі природи, сіл і містечок; натюрморти; портрети; сюжетно-тематичні композиції.

В його композиціях відбилосся практично життя селищ і регіону на зламі XIX і XX століть: люди, події, пам'ятки історії, архітектури та культури Кам'янця-Подільського – усе, що цікавило, потрапляло йому на око. До найкращих творів відносять – «Каменец-Подольський и его окрестности», «Портрет невідомого чоловіка з книгою», «Портрет матері», «Натурниця», «Пшеничне поле», «Портрет дівчини», «Портрет дівчини в чорному платті», «Портрет дружини художника», «Портрет молодої жінки», «Портрет старого в круглих окулярах» та безліч графічних портретів та пейзажів.

Станковий живопис Д. Жудіна вирізняється своєю багатожанровістю, що свідчить про прагнення митця до глибокого і переконливого відображення життя у різноманітних його проявах.

Із знайденої і зафіксованої кількості творчих композицій митця випливає, що переважна більшість належить академічному психологічному портретові, виконаному в різних техніках (акварель, олійні фарби, гуаш, начерки італійським і простим олівцем). Це підтверджується чернеткою, написаною власноруч, що зберігається у фондах Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. Ці записки стосуються оплати за намальовані портрети, котру художник помісячно фіксував і занотовував. Це своєрідна

особиста бухгалтерія, що свідчить про організованість Жудіна, а головне, про те, чим він більш за все займався, які твори малював. Наприклад, там записано, що в березні місяці він написав 11 портретів і взяв за 2 портрети Гурської 15 рублів, за 1 портрет Чайковського – 15 рублів та ін. Серед робіт є вітальна адреса, ікона, 2 листівки [16]. Аналогічна картина спостерігається за наступні місяці: портретне мистецтво переважає і залишається в його творчості превалюючим. Створюючи образи своїх сучасників, він спирався на традиції подільського портретного малярства першої половини ХІХ ст. Водночас, традиції перепліталися з напрямками навчання психологічного портрету в Санкт-Петербурзькій Академії мистецтв.

У пору своєї мистецької зрілості він створив ряд полотен психологічного, інтимного характеру: «Жінка в саду», «Таня в білому», «Портрет дружини», «Портрет невідомого чоловіка», «Ткаля», «Портрет дочки поміщика Унятовського», «Портрет дівчини», «Дівчина-підліток», «Портрет дочки Ольги», «Портрет жінки в червоній косинці», «Дівчина на дивані».

Актуалізація національної проблеми в портретному жанрі стала визначальною в процесі пошуку художником живописно-композиційних вирішень полотен [9, с. 73]. На ранньому етапі творчості митець обмежується виваженою композицією, стриманою кольоровою палітрою, витриманою в межах теплих зелених та рожевих тонів з акцентами білого кольору. Всю увагу він зосереджує на обличчі портретованого, яке скурпульозно промальовує. З часом для поглиблення образної характеристики людини живописець включає у композицію портрета деталі інтер'єру, які вносять додаткове змістове навантаження.

У портретах художник ніколи не відступає від реалістичного зображення. Його цікавість у пізнанні людини була невичерпною. Захоплення натурою, гостре відчуття неповторності кожної особистості, що виражена позою, жестом, рухом, вражаюча різноманітність художньої мови, вміння відобразити протилежний внутрішній рух людської душі, її «діалектику» – ось, що складає

силу та новизну портретів Жудіна. Кожен його портрет – повна розповідь про людину в цілому, її манеру триматися, її характер та взаємозв'язок зі світом.

При застосуванні м'яких пензлів і розріджувачів картини мають гладку поверхню з тонким фарбовим шаром. Обличчя витонченіші, ніж все інше, і в більшості випадків малювалися м'якими пензлями, фарбами, розведеними розріджувачами й мали рівну поверхню. Тло ж було вирішене у загальній манері. Портретам притаманне відчуття таємничості. Хвилююча обстановка інтриги створюється завдяки темному простору тла, максимальному наближенню зображення жінки до першого плану, характерному нахилу голови.

Головне, що характеризує його картини, – це колір, насиченість і локальність гами, які по-особливому яскраво проявлялися в його живописі.

Художник з надзвичайним смаком добивається відчуття жіночності за рахунок ракурсу моделі, оголеної кисті руки, підсилення кольорової інтонації: У творах «Натурниця», «Жінка в білому» Жудін немов повертається до часів юності. Художник легко і точно моделює пластику жіночого обличчя, фігури, оперує тональними переходами, світлотінню. Саме цьому майстру притаманні поетичність у розкритті образу, вишуканість художнього смаку, артистичне відтворення найглибших нюансів людських переживань засобами витонченого живопису.

Серед портретів, створених Жудіним, є погрудні, поясні, на цілий зріст, а також портрети, які стоять на межі портретного та побутового жанрів. У цих творах простежується прагнення митця підкреслити гармонійну сутність людини. Для Жудіна людина – міра всіх речей, він бачить і виявляє у ній прекрасне й високе. Жодна тінь душевного неспокою, здається, не затьмарює обличчя портретованих. Часто це його знайомі, лагідні, шляхетно вдягнені жінки. Образи ці оповиті своєрідним романтичним серпанком [11, с. 27].

У своїй творчості Д. Жудін звертався й до побутового жанру, завдання якого вбачав у розкритті різних аспектів життя народу. Картини «Интерьер крестьянской избы», «Жінки пораються біля старої будівлі», «Жінки біля тину»

мають яскраво виражений соціальний характер. Усім ладом твору художник дає відчуття, що зображене – не поодиноким епізодом із життя, а тривалий стан існування знедолених людей. Цим творам притаманні виразна індивідуальна характеристика персонажів і переконливе сюжетно-психологічне вмотивування образу, досягнуте ускладненими композиційними прийомами.

Водночас у творчості митця є полотна, яким притаманне жанрово-етнографічне трактування побутової теми, не переобтяжене соціальними проблемами. Виконуючи картини «Ріка», «Гребля», «Подільські краєвиди», «Сільські хатини», «Вид на село», «Подільське село», автор правдиво і неупереджено відображає звичаї та обряди українського народу. У цих творах привертають до себе увагу етнографічні деталі.

Зростання національної свідомості Д. Жудіна позначилося на конкретизації ідейної стратегії його творчості, що пов'язало усі жанри станкового малярства художника в єдину тематично-концептуальну цілісність. Домінування у творах митця національної ідеї спричинилося до тісного взаємозв'язку між жанрами, їх взаємодії, що істотно поглиблює їх зміст. Будучи однією з характерних рис творчості Д. Жудіна, це вплинуло на особливості художнього вирішення живописних станкових полотен, основу яких складали базова академічна художня освіта митця та традиції мистецької школи Поділля.

Твори митця вирізняють продумана композиція і детальне виконання. Ці риси простежуються у ранніх полотнах живописця, коли він надавав перевагу реалістичному трактуванню національної тематики, а також у творах зрілого періоду, коли він, розширюючи діапазон своїх творчих зацікавлень, вдавався до масштабних художньо-образних узагальнень, які репрезентують мистецтво початку ХХ ст. [11, с. 35].

Подільські пейзажі у творчості Жудіна найчисленніші. В них відображено природу в усі пори року. Особливо любив митець писати літо. Для лірико-поетичних творів 1890-х років художника характерними є етюди «Літо» та «Каменец-Подольський и его окрестности». До ліричних пейзажів Жудіна цього часу належать етюди «По берегам подольських рек», «Літо».

Оригінальністю відтворення життя та побуту подільського краю вирізняються його полотна. У 1900 роки жанр пейзажу стає пріоритетним в творчості художника. Він пише місто Кам'янець-Подільський у широкому плані. Художник точний у зображенні об'єкту. Пише Стару фортецю, живописні околиці Кам'янця, хати й лани навколишніх сіл. Заслужують особливої уваги етюди Кам'янця, з яких деяка частина є незавершеними в кольорі й написана крупними розмашистими мазками.

Пейзаж села є однією з основних тем художньої творчості Д. Жудіна. Майже скрізь митець використовує теплу гаму кольорів, передаючи атмосферу жаркого літнього дня. Він віртуозно зображує небо, в одному місці підкреслює його щільність, в іншому – прозорість. Теплою і життєвою правдою промовляють його картини: «Осінній пейзаж», «Хмара», «Дівчина в полі». В цих роботах відобразилась і яскрава індивідуальна живописна манера майстра, і характерні для свого часу принципи розвитку пейзажного жанру [17, с. 90].

У роботах Жудіна присутні сюжетно-тематичні композиції, що зображували панорамні види міст і сіл, окремі споруди: фортифікаційні, сакральні, цивільні, житлові; етнографічні типи людей – представників різних соціальних верств населення. Художник сміливо демонструє людські взаємовідношення, не обмежуючись лаконічно-документальною фіксацією оточення.

Значну частину графічної спадщини Д. Жудіна складають етюдні рисунки, які об'єднують документально точне відображення окремих подій у житті простих людей. Усі вони позбавлені соціального аналізу, що зближує їх із творами художників першої половини ХХ ст. [12, с. 17]. Але їх тематична різнобічність дає підставу стверджувати, що вони стали ґрунтом для розв'язання митцем актуальних проблем того часу, які зводилися до розкриття широкого спектра суспільних явищ.

У 1890-х рр. Д. Жудін зацікавився графічним портретом. Створюючи його, художник торкався різних сторін життя українського народу. При цьому звертав увагу на ті явища, які хвилювали тогочасне суспільство. Образи, що їх втілював

художник у своїх графічних творах, почерпнуті безпосередньо із життя. Їх значення розкривається у контексті із суспільно-політичними подіями того часу [14].

Узагальнення образу і розкриття з його допомогою провідної національної ідеї стало подальшим етапом у творчості Д. Жудіна як графіка. Творчий потенціал митця повною мірою розкривається при створенні графічних зарисовок природи та простих селян [15]. Розкриваючи ідею і тему твору, акцентуючи увагу на ключових подіях, художник зберігає у своїх рисунках ясність ситуації і точність характеристики, надає їм поетико-філософського підтексту. Ці риси творчості митця посилили універсальність його мистецької програми й істотно поглибили інтелектуальний вимір мистецтва Д. Жудіна як одного з чільних репрезентантів українського мистецтва початку ХХ ст.

Особливість теми, що стала предметом розгляду, залежала від умов, в яких відбувався розвиток митця зазначеного періоду. Прості селяни та подільські краєвиди, що були джерелом натхнення художника сприяли формуванню відчуття історизму його графіки. Це поняття стійко пов'язувалося з практичною діяльністю, спрямованою на збереження пам'яток минулого, що свідчили про величність подільського народу.

Кожна окремо взята робота Д. Жудіна при її детальному вивченні є незамінним і цікавим джерелом інформації. В його композиціях відбилося практично життя селищ і регіону на зламі ХІХ і ХХ століть: люди, події, пам'ятки історії, архітектури та культури Кам'янця-Подільського – усе, що цікавило, потрапляло йому на око. Жудін багато подорожував і зробив величезну кількість начерків різних куточків досліджуваних географічних теренів: «Подільське село», «Краєвиди Поділля», «Околиці Кам'янця», «Кам'янець», «Ріка», «Краєвиди Кам'янця» [17, с. 91].

У тій чималій кількості картин, що залишив нащадкам майстер, постає перед нами образ скромної і працелюбної людини, образ талановитого, глибоко національного художника, наділеного великим живописним даром, мистецтво якого органічно поєднало в собі обидва століття – ХІХ і ХХ ст. Портрет,

пейзаж, натюрморт, побутова картина, масло, вугілля, соус, сангіна – важко знайти і мальовничі, і графічні жанри, в яких би не працював Жудін, і матеріали, які б він не використовував.

Підсумки. Підводячи підсумки, можна зробити наступні висновки: творчий доробок Дмитра Жудіна є достовірною візуальною інформацією про культурне життя, мистецтво та життя минулого, а його живописні полотна важливою художньою спадщиною. Превалюючим жанром митця виступає психологічний портрет, наступним – пейзаж, далі – сюжетно-тематична композиція. Саме оптимізм та енергійна манера письма, теплий колорит картин – характерні риси творчості майстра Д. Жудіна.

Живописні та графічні роботи Жудіна несуть у собі культурологічну спрямованість і яскраво відображають характерні особливості, притаманні історичній академічній картині тих років: застосування пленеру в зображенні пейзажного фону; прагнення до оптичної ілюзії форм. Творчий метод художника акумулює традиції романтизму, академізму, реалізму.

Література:

1. Алпатов М. В. Композиция в живописи: Исторический очерк / М. В. Алпатов. – М. : Искусство, 1940. – 128 с.
2. Будзей О. За сто верст від залізниці / О. Будзей // Подолянин. – 2010. – 22 жовтня. – С. 6.
3. Выставки советского изобразительного искусства : Справочник. – Т. 1: 1917-1932. – Москва : Советский художник, 1965. – С. 118, 186, 216, 262.
4. Жаборюк А. А. Мистецтво живопису і графіки в Україні в першій половині і середині ХІХ ст. / А. А. Жаборюк. – Київ-Одеса, 1983. – 346 с.
5. Кабачинська С. Натхнення їй дала краса землі Поділля / С. Кабачинська // Кам'янець-Подільський вісник. – 1995. – 8 квітня. – С. 5.
6. Ковальчук А. М. Історичні передумови виникнення мистецького осередку на Поділлі / А. М. Ковальчук // Мистецька спадщина Поділля у контексті полікультурного європейського простору : збірник наукових праць за результатами Міжнародного науково-практичного семінару. – Кам'янець-

Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 212 с. – С. 87-92.

7. Кудрицький А. В. Мистецтво України : біогр. довід. / Упоряд. : А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський : – К. : Укр. енцикл., 1997. – 700 с.

8. Лобановський Б. Українське мистецтво другої половини XIX – початку XX ст. / Б. Лобановський, П. Говдя. – К. : Мистецтво, 1989. – 206 с.

9. Мистецька спадщина Поділля у контексті полікультурного європейського простору: збірник наукових праць за результатами Міжнародного науково-практичного семінару. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 212 с.

10. Музей і Поділля // Тези доповідей наукової конференції, присвяченої 100-річчю від дня заснування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника. – Кам'янець-Подільський, 1990. – 76 с.

11. Російський жанровий живопис XIX – початку XX століття. Нариси. – М., 2004. – 208 с.

12. Рубан В. В. Портрет у творчості українських живописців: Альбом /Авт. вступ. ст. та упоряд. В. В.Рубан. – К.: Мистецтво, 1972. – 285 с.

13. Трембіцький А. Кам'янець-Подільський початку XX ст. (До 140-річчя від дня народження) / Кам'янець-Подільський вісник. – № 4. – 8 квітня, 2000. – С 5.

14. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України – Ф. Р-495, оп. 1, спр. 44 – Жіночі портрети (папір, олівець) – 8 аркушів, 11 жовтня 1876.

15. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України – Ф. Р-495, оп. 1, спр. 48 – Чоловічі портрети (папір, олівець) – 7 аркушів. 11 жовтня 1876.

16. ЦДАМЛМУ – Ф. Р-495, оп. 1, спр. 144. – Список картин, представлених на виставку, рукопис, 1 аркуш, без дати.

17. Шульц Н. А. Жанровість творчих композицій Дмитра Жудіна у контексті художньої школи на Поділлі / Н. А. Шульц // Становлення образотворчого мистецтва в сучасному соціокультурному просторі : матеріали IV всеукраїнської науково-практичної конференції. – Луганськ : Вид-во ЛДКМ, 2012. – С. 90-92.

References:

1. Alpatov M. V Kompozytsia in painting: Historical Essay / M. V. Alpatov. – Moscow : Arts, 1940. – 128 s.
2. Budzej A. A hundred miles of railroad / A. Budzej // Podolyanyn. – 2010. – October 22. – S. 6.
3. Exhibitions Soviet yzobrazytelnoho of Art : Handbook. – Vol 1: 1917-1932. – Moscow : Soviet artist , 1965. – S. 118, 186, 216, 262.
4. Zhaboryuk A. A. Painting and graphics in Ukraine in the first half and middle of the nineteenth century. / A. A Zhaboryuk. – Kyiv-Odessa, 1983. – 346 s.
5. Kabachynska S. Inspiration she has given the beauty of the earth skirts / S. Kabachynska // Kamenetz -Podolsk Gazette. – 1995. – April 8. – S. 5.
6. Kovalchuk A. Historical background of the artistic focus on the tail / A. Kovalchuk // Artistic heritage skirts in the context of multi-cultural European space : collection of papers by an international scientific workshop. – Kamenetz -Podolsk : Kamenetz-Podolsk National University, John James , 2010. – 212 p. – S. 87-92 .
7. Kudrytska A. B. Art of Ukraine: biohr. argument. Compilation. / A. B. Kudrytska , M. G Labinskiy : – Kyiv, Ukrain. Encyc, 1997. – 700 s.
8. B. Lobanovsky Ukrainian art of the late nineteenth – early twentieth century. / B. Lobanovsky, P. Govdya. – K. : Arts, 1989. – 206 s.
9. Artistic heritage skirts in the context of multi-cultural European space : collection of papers by an international scientific workshop. – Kamenetz-Podolsk : Kamenetz-Podolsk National University, John James, 2010. – 212 s.
10. Museum and skirts // Proceedings of scientific conference devoted to the 100th anniversary of the founding of Kamenetz-Podolsk State Historical Museum. – Kamenetz-Podolsky, 1990. – 76 s.

11. Russian genre painting XIX – early XX century. Essays. – M., 2004. – 208 s.
12. Ruban V. Portrait of works of Ukrainian artists : Album / Auto. introduction. century. and Compilation. B. V.Ruban. – K. : Arts, 1972. – 285 s.
13. Trembitsky A. Kamenetz-Podolsk early twentieth century. (By the 140th anniversary of his birth) / Kamenetz -Podolsk Gazette. – № 4. – April 8, 2000. – S 5.
14. Central State Archive of Literature and Art of Ukraine – F. P-495, op. 1, case. 44 – Portrait of a Woman (paper and pencil) – 8 pages, 11 October 1876.
15. Central State Archive of Literature and Art of Ukraine – F. P-495, op. 1, case. 48 – Portrait of a Man (Pencil on paper) – 7 sheets. October 11, 1876.
16. Central State Archive of Literature and Art of Ukraine – F. P- 495, op. 1, case. 144 – The list of paintings, the exhibition , manuscript, 1 page , undated.
17. Schultz N. A Zhanrovist creative compositions Dmitry Zhudina in the context of an art school on the tail / N. A Schultz // Formation of fine arts in contemporary sociocultural space materials IV All-Ukrainian scientific – practical conference. – Lugansk : Type of LDKM, 2012. – P. 90-92.

Статья отправлена: 28.12.2013 г.

© Шульц Н. А.